

поиск впечатлений - избегание впечатлений. В исследовании в целом приняло участие 94 респондента. Источников – 6.

Ключевые слова: академические достижения, предикторы, учебная деятельность, профессионализация, студенты, будущие инженеры.

Pidbuts'ka N.V.

Psychological predictors of academic achievements of the future engineers

The article examines psychological predictors of achievement in educational activity of students of technical specialties. With the help of the theoretical analysis of the literature identifies possible determinants of academic performance, which were: features of motivational sphere, self-regulation of different types of mental activity and certain individually-psychological properties of the personality. Using regression analysis on a statistically significant level predictors identified: the motives of self-actualization, dominance-subordination, flexibility and search of impressions - impressions of avoidance. The study involved 94 respondents. Sources – 6.

Key words: academic performance, predictors, learning activities, professionalizing, students, future engineers.

Підбуцька Ніна Вікторівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків.

УДК 316.61: 316.356.2 – 053.81 – 058.8

Пілецька Л. С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ШЛЮБУ

В статті розкриваються психологічні особливості самореалізації особистості в умовах шлюбу. Показано, що рівень самореалізації в умовах шлюбних відносин здебільшого залежить від сумісності подружжя, їхньої соціальної та психофізичної відповідності, а також спільності поглядів, установок і спрямованості. Встановлено, що самореалізація в шлюбі визначається й відчуттям суб'єктивної задоволеності подружжя шлюбними відносинами. Джерел - 20.

Ключові слова: особистість, сім'я, шлюб, самореалізація.

Постановка проблеми. Проблема становлення сім'ї – одна з основних у сучасному суспільстві. Сім'я, сімейні стосунки, подружні стосунки були й залишаються об'єктом вивчення різних наук: філософії, психології, педагогіки, соціології, демографії та багатьох інших. Така увага до сім'ї, її становлення та руйнування, зумовлена її величезним значенням як соціального інституту, що визначає не лише спосіб життя людей, а й самореалізацію особистості.

Актуалізація проблем сім'ї зумовлює розроблення й упровадження комплексних програм, спрямованих на соціальну, психологічну, медичну підтримку сімей. Одна з проблем при розробленні таких програм виникає у зв'язку з відсутністю єдиної психологічної концепції,

єдиного теоретичного підходу до сім'ї та процесів, що відбуваються в ній, механізмів, які забезпечують самореалізацію особистості в шлюбі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз психологічних наукових праць, присвячених сім'ї та самореалізації особистості в шлюбі, дозволяє виділити два напрями. У межах одного з напрямів сім'я вивчається як мала група (М. Земська, О. Криченко, В. Меньшутін, В. Терьохін та ін.). Практично всі дослідження в цьому напрямку стосуються соціальної психології. У працях дослідників, що розглядають сім'ю як малу групу, досить чітко простежується тенденція до розширення розуміння сім'ї і процесів, що відбуваються в ній, виявлення особливостей, які відрізняють сім'ю від інших малих груп. Також у межах цього підходу науковці розглядають сім'ю як соціальну, культурну спільність, утворену за наявності деякої тотожності цінностей, а також схожості життєвих позицій подружжя у взаєминах зі світом. Інший напрям дає нам можливість вивчати сім'ю як систему. Велика частина досліджень сім'ї як системи представлена в різних моделях психотерапії. При цьому існують дослідження сім'ї як системи й у межах соціальної психології. Так, Ю. Альошина, О. Антонюк і Л. Гозман пропонують відійти від пошуку провідної діяльності сім'ї, а розглядати систему життєдіяльності сім'ї [1; 2; 5]. Тим самим дослідники поглиблюють уявлення про сім'ю, визнаючи за нею системну організацію. О. Серм'ягіна також відмічає методологічну важливість вивчення сім'ї як цілісного феномену.

Існують різні підходи до вивчення сім'ї, серед яких превалює системний. Системний підхід є особливим стилем і способом мислення. Його основою в розумінні сім'ї є загальна теорія систем, яка акцентує увагу на взаєминах між компонентами, що складають єдине ціле системи. Системний підхід у дослідженні сім'ї використовували М. Боуен, С. Мінухін, В. Сатур [4; 8; 15; 20]. Згідно з С. Мінухіним [8] сім'я є єдиним складним організмом, що складається з окремих членів. Ключовими поняттями є структура сім'ї, підсистема сім'ї, межі. Подружня підсистема утворюється раніше за інші й визначає функціонування сім'ї. Її головною функцією є задоволення потреб подружжя без збитку для емоційної атмосфери, необхідної для зростання та розвитку двох індивідів. Ця підсистема включає лише ті ролі, які стосуються подружжя та не виходять за їхні взаємини, тобто чоловіка й дружини. Подружня підсистема має величезний вплив на розвиток дитини. Межі сімейної системи регулюють зв'язки між підсистемами, а також з її найближчим соціальним оточенням [8].

На думку С. Мінухіна, за допомогою поняття межі можна сформулювати правила, які визначають рівень і рід контактів, що допускаються. Межі регулюють зв'язки між системами, зокрема й усередині них. Поняття межі тісно пов'язане, на його думку, з поняттям відкритості. У сім'ї, яка ефективно функціонує, на думку психологів, усі підсистеми існують досить самостійно, у той же час можлива наявність відкритих каналів комунікації між ними. Прийнято виділяти три типи меж: чіткі, ригідні, дифузні. При цьому бажаний варіант, на думку автора теорії та його послідовників, – це чіткі межі. «Завдяки таким межам члени сім'ї підтримують один одного й опікуються, у той же час допускається й певна їхня автономія, тому забезпечується рівновага свободи та контролю. Чіткі межі також покращують комунікацію між суб'єктами та полегшують узгодження й пристосування, оскільки багато речей завдяки таким межам заздалегідь відомі» [8, с. 34].

Дослідники виділяють відкриті й закриті сімейні системи. Д. Фримен звертає увагу на те, що закритою є обмежена кількість сімей, яка не здатна самостійно розв'язувати проблеми та має обмежені внутрішні ресурси й потенціал. Відкриті системи мають

інформаційні канали із зовнішнім світом, а також канали взаємодії між членами сім'ї, що дозволяє сім'ї бути динамічною та змінюватися відповідно до тих процесів, які відбуваються всередині або впливають на неї ззовні. Подібна відкритість, рухливість сімейної системи сприяє особистісному зростанню кожного члена сім'ї. Закрита система є, з позиції В. Сатир, сім'єю, ізольованою від зовнішніх дій, у якій суворо зафіксовані всі сімейні ролі та визначені способи реагування на внутрішні й зовнішні зміни. В. Сатир для опису сім'ї використовує такі параметри, як енергетика сім'ї, структура сім'ї, межі сім'ї, функціональні характеристики сім'ї. Енергетика сім'ї включає емоції, життєві установки членів сім'ї й усе те, що визначає життєздатність сім'ї. Під структурою сім'ї розуміються всі члени сім'ї й ті, хто має вплив на їхню поведінку. Межі сім'ї визначають взаємодію сім'ї із зовнішнім середовищем. Стилі спілкування, сімейні правила належать до функціональних характеристик сім'ї. Правила регламентують поведінку членів сім'ї, що робить вчинки узгодженими та передбачуваними. На основі цих параметрів можна визначити благополуччя сім'ї. Якщо сім'я є благополучною, то її члени взаємопов'язані й позитивно сприймають один одного. Отже, з погляду В. Сатир, така сім'я є відкритою системою. У закритій сімейній системі члени сім'ї роз'єднані, стосунки регулюються страхом покарання або силою [15].

Проте й ці спроби не дають остаточної відповіді на питання, як відбувається становлення подружніх стосунків, що є основою єдності членів сім'ї, яка забезпечує стійкість сім'ї в часі й успішність її функціонування.

Мета статті – розкрити психологічні особливості самореалізації особистості в умовах шлюбу.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Особливості подружжя як особистостей впливають на їхню взаємодію, визначаючи якість взаєморозуміння, а отже, оцінювання задоволення шлюбними відносинами. Психічну індивідуальність людини можна уявити як переплетення різних психофізіологічних, психологічних і соціально - психологічних властивостей, які в цілому побудовані за ієрархічним принципом, тобто на нижчі (ранні) нашаровуються вищі (пізні) психічні утворення. На основі біологічної складової психічної індивідуальності (темперамент) формується характер (психологічна складова психічної індивідуальності), а потім відбувається становлення особистості (соціальної складової психічної індивідуальності). Для забезпечення сумісності з людьми потрібні три основні якості характеру: здатність критично ставитися до себе; толерантність до інших; довіра до інших. Отже, якщо цих якостей бракує людині, то вона практично несумісна з іншими людьми.

Емпіричне дослідження передбачало виявлення розбіжностей у змісті основних компонентів суб'єктивного благополуччя подружжя в шлюбі та визначення особливостей самореалізації особистості в умовах шлюбу за допомогою комплексної методики «Діагностика самореалізації в сім'ї» (на операціональному рівні, рівні цінностей і рольових установок) у модифікації Ю. Дмитрук. З'ясовано, що емоційно-оцінний компонент, як провідний компонент суб'єктивного благополуччя в шлюбі, виконує регулятивну функцію, й виявляється у сприйнятті та ставленні до власного «Я», що збігається з даними Г. Пучкової щодо оцінки суб'єктивного благополуччя як чинника самореалізації особистості. Його високий рівень у досліджуваних пов'язаний з домінуванням у досліджуваних позитивних емоційних станів над негативними, інтересом до самого себе, відмовою від оцінювання цінності за зовнішніми досягненнями або під впливом оцінок інших, високою фрустраційною толерантністю (надання собі та іншим права помилятися) та автентичністю ($p \leq 0,01$). Констатовано, що когнітивний

компонент суб'єктивного благополуччя сприяє формуванню готовності до подолання сімейних труднощів. Реалістичність уявлень про суб'єктивне благополуччя в шлюбі призводять до відмови від нереалістичного прагнення до «повного» щастя з виключенням тривоги, хвилювань та життєвих проблем у сімейному житті. Уявлення про суб'єктивне благополуччя в шлюбі в групі суб'єктивно неблагополучних досліджуваних сповнені протиріччями й мають низький ступінь сили й активності ($p \leq 0,05$). Вивчення взаємин у родинх досліджуваних показало, що суб'єктивно благополучні респонденти схильні оцінювати стосунки в більш позитивному контексті незалежно від того, як вони сприймаються партнером у шлюбі ($p \leq 0,01$).

Одним із критеріїв самореалізації особистості в умовах шлюбу є духовна орієнтація, яка входить у систему загального духовного початку всього людства. Виділяють такі характеристики образу нової людини, як свобода та відповідальність, цілісність і гармонійність, актуалізація та реалізація всіх можливостей. Зрілість особистості виражається в дисципліні розуму, емоцій і вчинків («добродесні думки породжують добродесні слова, високі слова породжують вищі вчинки»). Така особистість має здатність приводити в повну рівновагу свої думки, почуття й дії, «спонтанно», природно приймає рішення щодо того, які якості відчувати, як їх висловлювати. В. Ананьєв пропонує низку рис, що описують зрілу особистість. Це самоконтроль і засвоєння реакцій, адекватних різним ситуаціям в житті людини. Основою адекватної поведінки в життєвих ситуаціях є вміння розмежовувати реальні та ідеальні цілі, межі між різними підструктурами «Я» – Я-бажаним і Я-зобов'язаним, тобто прагнути до поєднання «Я хочу» із «Я повинен» [3].

Самореалізація особистості пов'язана з поняттям відповідальності, яке представлене як одна з форм активного ставлення особистості до навколишнього соціального дійсності та виявляється за певних умов: у віднесеності (активне ставлення до інших людей); у предметності (відповідальність перед іншими людьми) [13]. К. Муздибаєв визначає соціальну відповідальність: «Це схильність особистості дотримуватися у своїй поведінці загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм, виконувати рольові обов'язки та готовність звітувати за свої дії. Відчуженість від соціальних норм і невміння знайти сенс життя послаблюють соціальну відповідальність» [9, с. 25]. Є. Коржова розуміє життєву відповідальність як свідомість власної причетності до подій в житті. Висока й низька життєва відповідальність особистості збігаються на рівні суб'єкта з внутрішнім трансситуаційним (інтернальним) локусом контролю.

А. Лоуен зауважує, що брак любові в ранні роки життя тягне за собою емоційне недорозвинення людини. Особистість, яка сформувалася в результаті депривації батьківської любові, характеризується почуттям внутрішньої порожнечі; пристрасне бажання контакту та близькості; їй необхідна турбота, яка ставить людину в залежність. Такі люди особистісно незрілі. Їхні стосунки з іншими обумовлені відсутністю внутрішніх ресурсів [10]. У подальшому житті їм постійно буде потрібна допомога й участь для розв'язання своїх життєвих ситуацій. Їхній локус-контроль знаходиться в зовнішньому середовищі, їм не вистачає свого внутрішнього стійкого й упевненого рішення для підтримки оптимального емоційно комфортного стану, який відображає психологічне здоров'я.

Уважається, що не може бути повної психологічної зрілості в соціально незрілої особистості, яка характеризується інфантильністю суджень і дій, нерозумінням вимог суспільства. Соціальна зрілість зумовлює та передбачає наявність психологічної зрілості [18]. А це вже високий рівень розвитку саморегулювання поведінки (що виражається «у тонкощах,

диференційованості й адекватності всіх усвідомлених поведінкових реакцій, учинків, вербальних виявів») і досить зрілий стан розвитку самосвідомості в цілому [17]. Самореалізація – це здатність перейти від опори на середовище та регулювання ним, до опора на себе та саморегуляцію, але це не існування поза середовищем. Опора на себе та саморегуляцію – це визнання здатності визначати, як людина підтримує рівновагу всередині себе й між собою та середовищем [12]. Сприйняття дійсності в таких людей відрізняється точністю й адекватністю, здатністю занурюватися у важливу для себе роботу, і віддаватися їй повністю, забуваючи про власні бажання та імпульси [11]. Їхня здатність до саморегуляції та самоврядування дозволяє підтримувати й контролювати емоційно комфортні взаємини як у макросоціумі, так і в мікросоціумі, зокрема, у подружніх взаєминах.

Дж. Грінберг виділяє два рівні розвитку почуття контролю: первинний - це копінг, орієнтований на проблему та зміну ситуації; вторинний – це спроба контролювати себе, ефективна в більш складних ситуаціях [6]. У загальний термін локус контролю включають поняття інтернальності та екстернальності, які є складовими особистісної теорії соціального навчання, яку розробив Дж. Роттер. Локус контролю означає «генералізоване очікування, пов'язане з детермінантами нагород і покарань у житті людини» [14]. Локус контролю – ступінь, за яким люди сприймають своє життя як контрольований зсередини за допомогою власних зусиль і дій або контрольований ззовні випадком або зовнішніми зусиллями. На одному полюсі знаходяться люди, які вірять у свою здатність контролювати життєві події, що означає внутрішній локус контролю, або інтернальність. На іншому полюсі перебувають люди, які переконані, що життєві нагороди й покарання є результатом зовнішніх обставин, таких як випадок, везіння чи доля, що означає зовнішній локус контролю, або екстернальність.

Є. Ачилова, О. Лосєва, А. Янкова визначили, що домінування одного з подружжя є необхідною умовою стійкості сім'ї. При цьому завдання особистості, яка домінує, – це забезпечення безпеки групи, координація дії її членів для досягнення групових цілей, визначення перспектив життя і розвитку групи і навіювання віри в майбутнє [7; 19]. В. Дружинін продовжує: «Роль лідера, хазяїна родини припускає саме відповідальність за родину в цілому: її сьогодні, минуле й майбутнє, перед собою та сім'єю, перед громадою (найближчим соціальним оточенням) і тією частиною світу людей (суспільства), до якого належить сім'я. Це завжди відповідальність за інших, і не просто окремих близьких людей, а за соціальну групу як ціле. Суперечливість відносин домінування та відповідальності буде головним джерелом конфліктів у родині. У реальній моделі сучасної родини відповідальність за сім'ю несе мати, вона ж домінує в сім'ї, і вона ж ближча з дітьми емоційно» [7, с. 118-119].

На думку А. Султанової, чоловік і жінка в подружній взаємодії для підвищення рівня сумісності повинні прагнути до постійного розвитку особистісних якостей [16]. В. Петровським запропоновані характерні особливості, що представляють особистість як цілісність, що розвивається. В основі формування уявлень подружжя один про одного їхнє спільне життя лежить процес визначення мети. Він являє собою пізнання подружжям образів можливого майбутнього в ході їхнього спільного життя. «Образ можливого» наче заряджений рухом і за певних умов переходить у дію; у момент цього перетворення цей образ виступає як мета, - відбувається акт визначення мети. У суб'єктивному плані «образ можливого» для подружжя дає переживання «Я можу», якщо в сімейному житті відсутній порівнянне за силою протидію з боку «не можна», «повинен», «боюся». Розвитку особистості сприяють устремління, які є певною формою активності. Подружжя пара, визначаючи додаток своєї

активності й напрямки в розвитку шлюбних відносин, вибудовують більш передбачувану та керовану систему міжособистісного функціонування [13].

Висновки. Отже, системний підхід у вивченні сім'ї дозволяє враховувати характеристики сім'ї як системи, її системні якості: індивідуальність і складність сімейної структури, взаємозалежність і взаємовплив членів сім'ї, індивідуальність кожного з членів сім'ї, роль зовнішнього середовища. Зрозуміти одного з членів сім'ї можна лише при усвідомленні того, як функціонує вся сім'я. А це означає, що опора на системний підхід дозволяє розкрити психологічні особливості самореалізації особистості в умовах шлюбу.

Міжособистісна взаємодія подружжя є підґрунтям сімейного благополуччя, що, у свою чергу, пов'язане з тим місцем, яке сім'я посідає в житті суспільства та конкретної людини. Основними ознаками трансформації сучасної сім'ї є зменшення чисельності шлюбів і зниження народжуваності, збільшення віку тих, хто вступає в шлюб і народжує первістка; збільшення шлюбів, не оформлених юридично; зростання кількості позашлюбних дітей. З'ясовано, що проблемою психологічного благополуччя сім'ї є прагнення кожного із подружжя задовольнити, перш за все, власні потреби, мінімізація узгодженості дій у процесі внутрішньосімейної активності, що призводить до порушення сімейної стабільності й зниження задоволеності подружньою взаємодією, шлюбними відносинами, ускладнює можливості самореалізації особистості в умовах шлюбу.

Список використаної літератури

1. Алешина Ю. Е. Полоролевая дифференциация как комплексный показатель межличностных отношений супругов / Ю.Е. Алешина, И.Ю. Борисов // Вестник МГУ. – Серия «Психология». – Вып. 2, 1989. – С. 18-24.
2. Алешина Ю. Е. Цикл развития семьи: исследования и проблемы / Ю. Е. Алешина // Вестник МГУ. – Серия «Психология». – Вып. 2, 1987. – С. 16-20.
3. Ананьев В.А. Основы психологии здоровья. Книга 1. –Концептуальные основы психологии здоровья / В.А. Ананьев. – СПб. : Речь, 2006. – 384 с.
4. Варга А. Я. Системная семейная психотерапия. Краткий лекционный курс / А. Я. Варга. – СПб. : Речь, 2001. – 144 с.
5. Гозман Л.Я. Психологические проблемы семьи / Л. Я. Гозман, Е. И. Шлягина // Вопросы психологии. – 1985. - №2. – С. 74-83.
6. Гринберг Дж. Управление стрессом / Дж. Гринберг. – [7-е изд.]. – СПб. : Питер, 2004. – 496. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
7. Дружинин В. Н. Психология семьи / В. Н. Дружинин. – М. : «КСП», 1996. – 160 с.
8. Минухин С. Техники семейной терапии / С. Минухин, Ч. Фишман. – М. : Класс, 2006. - 304 с.
9. Муздыбаев К. Психология ответственности. – Л. : Наука, 1993. – С. 25.
10. Овчарова Р.В. Психологическое сопровождение родительства / Р.В. Овчарова. – М. : Изд - во Института Психотерапии, 2003. – 319 с.
11. Олпорт Г. Становление личности: избр. труды / Г. Олпорт / Под общ. ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2002. – 462 с.
12. Перлз Ф. Практика гештальттерапии / Ф. Перлз. – М. : Ин-т Общегуманитарных Исследований, 2001. – 384 с.

13. Петровский В. А. Личность в психологии: парадигма субъективности / В. А. Петровский. – Р. н/Д. : Изд-во «Феникс», 1996. – 512 с.
14. Первин Л. Психология личности: Теория и исследование / Л. Первин, О. Джон. – [Пер. с англ. М. С. Жамкобян]. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 607 с.
15. Сатир В. Как строить себя и свою семью / В. Сатир. – М. : Педагогика-Пресс, 1992. – 192 с.
16. Султанова А.В. Социально-психологические особенности супружеской совместимости и благополучия в брачных отношениях: дис. ...к. психол. наук : 19.00.05 / Султанова Анжелика Владимировна. – СПб., 2008. – 279 с.
17. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологии / И.И. Чеснокова. – М. : Наука, 1977. – 144 с.
18. Якобсон П.М. Психологические компоненты и критерии становления зрелой личности / П.М. Якобсон // Психологический журнал. –1981. – Т. 2, № 4. – С. 55-64.
19. Янкова А. Мужчина и женщина в семье / А. Янкова, Е. Ф. Ачилова, О. К. Лосева. – М. : Финансы и статистика, 1983. – С. 74-97.
20. Bowen M. A. Psychological Formulation of Schizophrenia / M. A. Bowen // Family Systems: A Journal of Natural Systems Thinking in Psychiatry and the Sciences. – 1995. – № 2. – P. 17–47.

Транслітерація

1. Aleshina Ju. E. Polorolevaja differenciacija kak kompleksnyj pokazatel' mezhlichnostnyh odnoshenij suprugov / Ju.E. Aleshina, I.Ju. Borisov // Vestnik MGU. – Serija «Psihologija». – Vyp. 2, 1989. – S. 18-24.
2. Aleshina Ju. E. Cikel razvitiya sem'i: issledovanija i problemy / Ju. E. Aleshina // Vestnik MGU. – Serija «Psihologija». – Vyp. 2, 1987. – S. 16-20.
3. Anan'ev V.A. Osnovy psihologii zdorov'ja. Kniga 1. –Konceptual'nye osnovy psihologii zdorov'ja / V.A. Anan'ev. – SPb. : Rech', 2006. – 384 s.
4. Varga A. Ja. Sistemnaja semejnjaja psihoterapija. Kratkij lekcionnyj kurs / A. Ja. Varga. – SPb. : Rech', 2001. – 144 s.
5. Gozman L.Ja. Psihologicheskie problemy sem'i / L. Ja. Gozman, E. I. Shljagina // Voprosy psihologii. – 1985. - №2. – S. 74-83.
6. Grinberg Dzh. Upravlenie stressom / Dzh. Grinberg. – [7-e izd.]. – SPb. : Piter, 2004. – 496. : il. – (Serija «Mastera psihologii»).
7. Druzhinin V. N. Psihologija sem'i / V. N. Druzhinin. – М. : «KSP», 1996. – 160 s.
8. Minuhin S. Tehniki semejnoj terapii / S. Minuhin, Ch. Fishman. – М. : Klass, 2006. - 304 s.
9. Muzdybaev K. Psihologija otvetstvennosti. – L. : Nauka, 1993. – S. 25.
10. Ovcharova R.V. Psihologicheskoe soprovozhdenie roditel'stva / R.V. Ovcharova. – М. : Izd - vo Instituta Psihoterapii, 2003. – 319 s.
11. Olport G. Stanovlenie lichnosti: izbr. trudy / G. Olport / Pod obshh. red. D.A. Leont'eva. – М. : Smysl, 2002. – 462 s.
12. Perlz F. Praktika geshtal'tterapii / F. Perlz. – М. : In-t Obshhegumanitarnyh Issledovanij, 2001. – 384 s.
13. Petrovskij V. A. Lichnost' v psihologii: paradigma sub#ektivnosti / V. A. Petrovskij. – Р. н/Д. : Izd-vo «Феникс», 1996. – 512 с.

14. Pervin L. Psihologija lichnosti: Teorija i issledovanie / L. Pervin, O. Dzhon. – [Per. s angl. M. S. Zhamkoch'jan]. – M. : Aspekt Press, 2001. – 607 s.
15. Satir V. Kak stroit' sebja i svoju sem'ju / V. Satir. – M. : Pedagogika-Press, 1992. – 192 s.
16. Sultanova A.V. Social'no-psihologicheskie osobennosti supruzheskoj sovместimosti i blagopoluchija v brachnyh otnoshenijah: dis. ...k. psihol. nauk : 19.00.05 / Sultanova Anzhelika Vladimirovna. – SPb., 2008. – 279 s.
17. Chesnokova I.I. Problema samosoznaniya v psihologii / I.I. Chesnokova. – M. : Nauka, 1977. – 144 s.
18. Jakobson P.M. Psihologicheskie komponenty i kriterii stanovleniya zreloj lichnosti / P.M. Jakobson // Psihologicheskij zhurnal. –1981. – T. 2, № 4. – S. 55-64.
19. Jankova A. Muzhchina i zhenshina v sem'e / A. Jankova, E. F. Achilova, O. K. Loseva. – M. : Finansy i statistika, 1983. – S. 74-97.
20. Bowen M. A. Psychological Formulation of Schizophrenia / M. A. Bowen // Family Systems: A Journal of Natural Systems Thinking in Psychiatry and the Sciences. – 1995. – № 2. – P. 17-47.

Пилецкая Л. С.

Психологические особенности самореализации личности в условиях брака

В статье раскрываются психологические особенности самореализации личности в условиях брака. Показано, что уровень самореализации в условиях брачных отношений, как правило, зависит от совместимости супругов, их социального и психофизического соответствия, а также общности взглядов, установок и направленности. Установлено, что самореализация в браке определяется и чувством субъективной удовлетворенности супругов брачными отношениями. Источников - 20.

Ключевые слова: личность, семья, брак, самореализация.

Piletskaya L.S.

Psychological characteristics of self-identity in a marriage

The article reveals the psychological characteristics of self-identity in a marriage. It is shown that the level of self-realization in a marital relationship, usually depends on the compatibility of spouses, their social and psychophysical compliance, as well as community views, attitudes and orientation. It was found that the self-fulfillment in marriage and is determined by the subjective feeling of satisfaction of spouses marriage. Sources - 20.

Key words: personality, family, marriage, self-realization.

Пілецька Любомира Сидорівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри соціальної психології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ.